

Bədbəxt olmağa vaxtı olmayan Tesla

O, nəinki öz zamanını, hətta bizim də zamanımızı qabaqlayıb



Fəxrəddin Salim

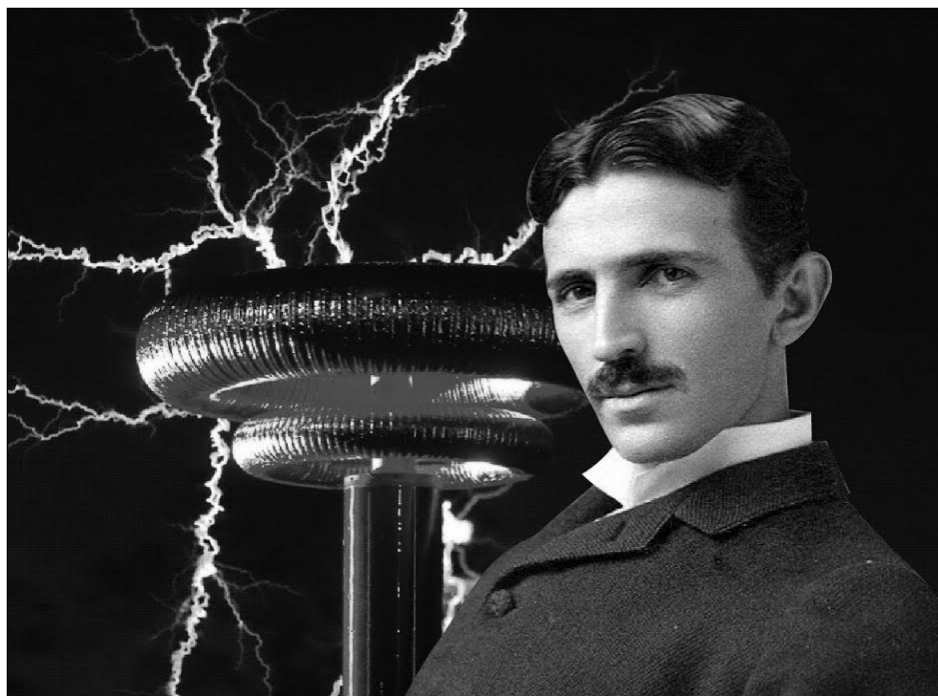
İnsan düşüncəni böyüdür, yoxsa düşüncə insanı? Bəlkə də, hər ikisi mövcuddur. Bəlkə də, insan və düşüncə bir-birindən ayrı deyil. Ya da onlar tamamilə ayrı və məkan etibarilə bir-birlərindən tamamilə uzaq şeylərdir. Bu uzaqlıq, bəlkə özünü daha çox zaman məfhumunda göstərir? Özü bu zamanda, ancaq düşüncəsi illərin, əsrlərin gerisində olanlar var. Yaxud da əksinə, əsrləri, minillikləri qabaqlayan düşüncələr mövcuddur.

Yaxşı, bəs onda gerçəklik nə deməkdir? Daha doğrusu, hansı gerçəklikdir - zamanla ayaqlaşan, yoxsa zamanı qabaqlayan və yaxud da heç bir zamanı tanımayan düşüncə? Keçmişlə bu günün, bu günle gələcəyin zaman etibarilə nə fərqi var? Bu gün qorunan memarlıq abidələri bir zamanlar özündən əvvəllərin dağıntıları üzərində qurulmuşdu. Bu günün beton evləri sabahın arxitektura abidəsi deyilmi? İnsanlıq keçmiş və gələcək deyərək, nəyi düşünür, nəyi hədəfləyir?

Tomas Edisonun elektrikin bərbəşə ötürülməsi nəzəriyyəsi öz zamanında aktual oldu və şirkətlərə milyonlar qazandırdı. Ancaq onun müasiri və rəqibi olan Nikola Teslanın dağalı ötürülmə nəzəriyyəsi isə öz zamanını qabaqladığı üçün Edison sərətində yaşadı, Tesla isə yoxsulluq içərisində öldü. Fəqət, gerçəklik bunların hansı idi? Onların hər ikisi etiraf olunmuş dahilər olsa da, hər ikisi insanlığa çox böyük töhfələr verərək, tarixin fəlsəfi axarını dəyişdirdilər də, nəticədə Edison və Tesla bir konflikt, bir savaş örnəyidir. Savaşda isə yalnız bir qalib olur. Konfliktdə bir haqlı olur. Kimdir qalib, kimdir haqlı?! Yaşadığı zamanın şöhrətli dahisi olan, ancaq bu gün unudulub gedən Antonio Salyeri, yoxsa, kimsəsizlər məzarlığında miskini və hörmətsiz bir şəkildə dəfn edilən, ancaq bu gün musiqisindən tutmuş, adını daşıyan restoranlara və şokoladlara qədr hər şeyi ilə bütün dünyanı saran Amadey Motsart?! Doğrudanmı zamanla ayaqlaşan hər şey elə həmin zamanın bitməsi ilə də ölüb gedir?! Doğrudanmı Rotşildlər, Rokfellerlər, Morganlar bizə çox ucuz qiymətə dahilik satıb, özləri zamanın sahibi olurlar? Hər şey düşünürəm, görəsən hansısa bir dünya baronu Şopenə həqiqətən qulaq asır, yoxsa onu bir dahi olaraq bizə sırayanlar elə həmin baronlardır?!

Həqiqəti aldandırdan necə ayırmaq? Doğru gələcək yalan tarix üzərində necə qurula bilər? İnzivaya çəkilən təsəvvüf dərvişləri bu üç şeydən hansına bağlı idi - dünyadan qaçış, Allaha dönüş, yoxsa təsəlli? Daha doğrusu, onları inzivaya çəkən bu üç şeyin hansı idi? Əlbəttə, düşünməyə olar ki, bu üç nəsnə bir-birindən ayrı deyil. Yəni dünyadan qaçaraq Allaha yaxınlaşmaq və bununla da əbədi təsəlliye nail olmaq! Bu, ilk baxışda belə görünən bilər. Ancaq gerçəklik bunu demir. Çox məntiqsiz bir şeydir əslində - əgər o dərviş dünyaya daxil olsaydı, deməli, Allahın tərəf etməyəcəkdir! Çünki nəticədə təsəlli var. Yəni dünyadan qaçmaq haqqı qovuşmaq fikri çoxdan aktualıqını itirib! Məgər haqq dünyadan ayırdır?! Bəs axı həmin dərvişlər "Allah hər yerdədir" demirdilərmi? Xalqdan ayrı bir haqq bədənəndən ayrılmış ruh kimi deyil? Haqqın məkanı xalqdır, yəni məxluq, yaranmışlar. Bunları da biz demirik. Bizdən öncə, elə həmin inzivaya çəkilənlər deyib. O zaman məsələ başqadır. Məsələ məhz elə zamanın başındadır. Mənə elə gəlir ki, həmin o mistiklər dünyadan yox, mövcud zamandan uzaqlaşblar! Özü də inzivaya çəkildikləri üçün zamandan uzaqlaşdırlar, zamandan uzaqlaşdıqları üçün inzivaya çəkildilər! Yəni bir növ buna məcburdurlar. Bəlkə xalq, məkan xeyli dərəcədə insafı və anlayışlıdır. Ancaq zaman çox insafsız və zalımdır. Ona uymayanları əsla yaşatmır! Zətan yaşamaq deyilən bir şey zaman məfhumudur. O zamana uymamaq o zamanda yaşamaqla düz mütenasibdir. Yanlış anlaşılmasın, zamanla ayaqlaşmaq dedikdə, söhbət şöhrətdən, sər-vətdən gəlmir. Söhbət anlaşılmaqdan və

unudulmaqdan gəlir ki, zamana uymayanların miskini aqibəti də məhz bunun nəticəsidir. Ancaq necə olur ki, həyatla bitən karyera ölümə başlayır?! Bu gün mənə öldürən zaman sabah mənə necə və nə üçün dirildir?! Bunun sırrını heç zaman anlamamışam! Xalq gözəlləşdi, yoxsa məkan müqəddəsləşdi? Nə dəyişdi? Zamanla zamanın nə fərqi var? Dünün miskini hansı mexanizmlə bu günün dahisinə çevrilir? Bəlkə heç belə bir şey olmayıb? Çünki şübhəliyəm... Əgər həqiqətən belədirsə, yeni zamanın və tarixin diktəsi ilə dününki xalq bugünkü xalq deyilsə, niyə ölmüş dahilər eyni mərtəbədə olan diri dahilər bu gün yenə miskiniyə sürüklənir?! Paradoksdur! Həm də bizi əlində ucuz bir oyuncaq kimi oynadan zamanın çözülməyəcək olan bir paradoks! İnsan düşüncədən öndədirmi? Əlbəttə, düşüncənin sahibi insandır. Yeni düşüncə insana kənardan gəlir. Ancaq necə olur ki, zamanı geridə qoyan düşüncənin öz sahibi,



zamanı bu qədər geri qalır? Nəticə isə budur ki, özünü keçmişdə, düşüncəsi isə gələcəkdə olan dahilər bir neçə günə görə bilmədiklər, əfsus! Sədd əfsus! Uçurumun dibində səadət varmı? Əcəb utopyadır! Bellidir... bu dünyın heç zaman çözülməyəcəkdir! Bu "heç zaman" ifadəsi də çox maraqlıdır. Bu, bir daha onu göstərir ki, zamansız bir şey gerçək ola bilməz.

İnsanlar əksər hallarda zamanla ayaqlaşmanın adını "məhrəmiyyət" qoyublar. Deyirlər ki, bizə məhrəm olmayan, yeni bizim düşüncəmizdən uzaq olan heç nə bizim deyil! Bəli, Hüseyini Kərbəla düzündə yalnız qoyub gedənlərin hamısı zamanla ayaqlaşanlar idi. Doğrudan da, Hüseyin onlar üçün naməhrəm idi! Çünki zamanın hökmdarı Yezid idi! Hüseyin isə Yezidə yox, zamana təbə olmaq istəmirdi. Səbəb isə birdir - zaman Yezidin zamanı deyildi, Yezid zamanın Yezidi idi! Bu mənada gələcəyin övladları bu günün yetimləridir! Bu sözləri mən çoxdandır ki, öz qulaqlarımdan bir dərviş sığıması kimi asmışam.

Ancaq bilmək olmur, zamansızlıq seçimdir, yoxsa tale? Dahilik istəyərkən olan bir şey deyil. Elə bunun tərs üzündə belə yazılıb ki, bir dahi istəsə də, öz zamanına sığa bilməz. Qaliley kimi, məhkəmənin ortasında "yer fırlanır" deyər, ancaq sonunda "hər halda yer fırlanır" deyər. Bu, iradə, əqidə-filan deyil. Bu, məhz tale. Qaçılmaz, kristal tale!

O zaman bu qənaətə gəlmək olar ki, düşüncənin özü də bir insan taleyidir. Ancaq bu tale hardan gəlir, kimin, nəyin hökmü ilə gəlir... bu məsələ qaranlıqdır. Deyirlər, insan öz taleyini özü yazır. Ancaq necə yazır, nə zaman yazır, harda yazır, demirlər. Cem Yılmazın çox gözəl bir replikası vardı. Deyirdi, əs-

gerlikdə səne "onbaşısan" deyirlər, ancaq hansı on nəfərə məsul olduğunu söyləmərlər. Bəli, hər zaman dediyim kimi, müfəddat çox önəmlidir. Sən bir maşını idarə edə bilərsən, ancaq onun necə idarə olunduğunu bilmərsən, bir zaman gələr, sən onu yox, o səni idarə edər və qəza törədərsən.

Doğrudan da, insan öz taleyini özü yazır. Ancaq öz yazdığı şey onun taleyinə, yeni deyşdirə bilməyəcəyi bir şeyə necə çevrilir, burası tam bir müəmmədir. Bəlkə seçim bir dəfə olur? Bəlkə "yazıya pozu yoxdur" dedikləri elə budur? Çox sual verim. Çoxu da cavabsız qalır. Bu, yaxşı bir şey deyil. Ancaq mən ən azından sual verə bilirim. Yeni sual artıq özü bir hərəkdir, protestdir, cavablara açılan qapıdır. Bəli, biz hər hansı bir şeyin içini, yeni müfəddatını, detallarını, dolayısı ilə, batinini bilməsək, o, bizim bizdən asılı olmayan taleyimizə çevriləcək. Lakin bildiyimiz bir şeyi deyşdirə bilməsək belə, onunla xoşbəxtik. Çünki onu tanıyıraq, sevirik və ən

başlıcası, o, bizim öz seçimimizdir. Məşhur Eynülqəzzat Həmədani hətta öz ölüm şəklini bir rübaisində ölmədən çox öncə yazmışdı. "Çox öncələr" deyirik, ancaq adam 40 yaşına çatmadan zamanın ruhaniləri tərəfindən, həmin zamanla ayaqlaşan xalqın gözü qarşısında edam edildi. Özünü dediyimiz kimi, öz istədiyi şəkildə - daş-qalaq edildikdən sonra cəsədi neftli həsirə bürünüb yandıraraq, elə yana-yana dərş dediyi mədrəsənin ətrafında on beş dəfə fırladılaraq! Əsrləri, minillikləri aşmış insanlığa əbədi xidmətdə bulunan dahilər qarşı bu qədər qəzəb, kin, nifrət hardandır görəsən?! Bizcə, bunun bir səbəbi var - yalnız və yalnız dediyimiz kimi - zamanla uyğunsuzluq!

Əslində isə bu qədər təlaş və aqressiyaya ehtiyac da yoxdur. Nəticə etibarilə dahilər qısa, fani və gördükləri işlərin yanında əhəmiyyətsiz görünən həyatlarını çox zaman bədbəxt və tənha şəkildə başa vurublar. Əvvəzində isə keçici həyatdakı bədbəxtliyin bədali əbədi xoşbəxtlik olub. Ancaq yanlış anlaşılmasın, bir şərtlə ki, hər iki bəxtin sahibi eyni zamanda bir dahi sahibi olsun. Xoşbəxtlik insana bədbəxtliyin qarşılığında verilmir, zəhmətin, məhsuldar əziyyətin və əlbəttə ki, nikbinliyin qarşılığında verilir. Nikola Tesla da ömrü boyu nikbin oldu. Ömrünün böyük bir qismini demək olar ki, inzivada yaşadı. Ancaq heç zaman özünü bədbəxt hiss eləmədi. Onun bədbəxt olmağa vaxtı yox idi! Deyirlər, o, zaman makinası icad etmişdi və özü də keçmişdən və gələcəkdən çoxlu epizodlar görmüş, hətta onların fotolarını belə çəkmişdi. Bunlar əlbəttə, fərziyyə də ola bilər. Ancaq sərbəslə bu xorvatiyalı köçkün alimin 300 min səhifədən yuxarı əlyazması bu

gün ABŞ-ın gizli kəşfiyyat orqanlarında bir sirr olaraq saxlanılır ki, bunun özü faktır, fərziyyə deyil.

Ancaq ən qəribəsi odur ki, Tesla öldü, qabaqladığı zaman isə hələ tam olaraq gəlib çatmayıb. O, nəinki öz zamanını, hətta bizim də zamanımızı qabaqlayıb. Bəli, düşüncəsi özündən çox irəlidə gedən bir insan! Nədir bu öz! Kimdir insanın özü! Onu düşüncədən ayıran sərhədlər harda başlayır? İnsanın özü mövcud zamandırmi? Əgər belədirsə, deməli, vəziyyət çox kritikdir! Deməli, dahilər heç zaman öz zamanlarına sığmayacaqlar! Deməli, düşüncənin sahibi olan insanın "öz"ünü hər zaman fəlakət gözləyir! Bu, çoxdan çalınması gərəkən bir həyəcan signalıdır! Ancaq zamansız çalınan bu signal qarşı qulaqlar da, beyinlər də, qəlblər də hər zamanı kimi kədrir!

Fəqət mən Elon Musku (İlan Mask) tanıdım. 21-ci əsrin şəkisiz ən böyük dahisi Elon Musk! Siz də tanıyın, mənim əziz məmləkətimin oxucuları! İndi bir şeyləri tapmaq, onları tanımaq çox asanlaşdı. Cənubi Afrikadan olan kasıb bir ailənin övladı olan bu şəxsin hələ 48 yaş var. Artıq onun SPACE X şirkəti NASA ilə birlikdə 2024-cü ildə Marsa turist göndərməyə hazırlaşır. Əlbəttə, o boyda NASA bu işdə arxa planda qalıb. Mister Musk bu yaxınlarda Türkiyəyə də gəlmişdi. Biznesmen olaraq səfər etdiyi qardaş ölkədə Anıqəbrəni də ziyarət etdi. "Uç sınımış qabırğa və delinmiş bir ciyərlə müharibəni davam etdirdi" - bu sözləri isə o, Atatürkün xatirə dəftərinə yazdı. Ancaq Anıqəbrə ziyarət etməsinin və ümmiyyətlə, Türkiyəyə gəlişinin əsas səbəbi isə Mustafa Kamal Atatürkün bu sözləri olmuşdu: "İstiqbal göylərdədir!" İnsan dəhşətə gəlir! Bu milyardərin duyğusu, gələcəyi ovcunun içində hiss etməsi, yaxın gələcəkdə Marsda insan koloniyalarını yaratması fikri artıq bir ideya deyil, gerçəklikdir. Mən Elon Muskun hekayəsindən çox şey öyrəndim. Çox utandım, çox əzildim - zamanın öhdəsindən gələ bilmədiyim üçün!

Bu yaxında Aya bir kommersiya uçuşu olacaq. Şəkkiz nəfərlik kabinənin hər birinin qiyməti on milyon dolları aşan bütün biletlərini bir gənc yapon iş adamı alıb. Ancaq adlarını çəkmədən bəyan edib ki, qalan yeddi turistin hamısı incəsənət adamları olacaq! Yəqin ki, Bethoven sağ olsaydı, mütləq o gəmiyə minərdi və kim bilir, "Ay işığı" daha necə gözəl bəstələndirdi!!! Ancaq Bethoven zamanı gözələndən o gəmiyə mindi və həmin sonata bundan daha gözəl yazıla bilməzdi. "Mindi" deyirəm, çünki incəsənət adamları üçün həmin gəmiyə bilet almaqda məqsəd, yəqin, bəşərüstü əsərlərin yazılıb insanlığa bəxş edilməsidir ki, Lüdvig Van Bethoven 200 il öncəsindən bunu etmişdi!

Budur zamanı əymək, bükmək, onu bir ana sığdırmaq! Gələcəkdəki milyonları xoşbəxt edəcək bir sonatanın müəllifinin şəxsi bədbəxtliyi heç bir əhəmiyyət daşımır və daşımamalıdır!

P.S. Elon Musk keçən on il ərzində yeni bir şirkət qurdu. Elektriklə işləyən maşınların istehsalı şirkəti. Adını isə "TESLA" qoydu! Həmin milyonlar qazanan TESLA ki, adını daşdığı Nikola Tesla bir zamanlar acından öldü. Ancaq bunun günahkarı Elon Musk deyil. Əksinə, mister Musk daha inanılmaz bir çiliçilığa imza ataraq, bu yaxınlarda kosmosa bir raket göndərdi və həmin kosmik gəminin burnunda qırmızı rəngli "TESLA" avtomobili yerləşdirilib. İstəyənlər "Youtube"dan kosmosda uçan həmin maşını 24 saat canlı olaraq izləyə bilərlər.

Bəli, Tesla artıq göylərdədir! Nikola Tesla! Atatürk məhz bunun üçün deyirdi: "İstiqbal - yeni gələcək göylərdədir!"